

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ВИЩІЙ ШКОЛІ НІМЕЧЧИНИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Авраменко Олег,

студент II-го року навчання

факультету іноземних мов

Тернопільського національного педагогічного
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: **Обіход Інна,**

кандидат педагогічних наук, доцент,

кафедра німецької філології

та методики викладання німецької мови

Тернопільського національного педагогічного
університет імені Володимира Гнатюка

Інклюзивна освіта є однією з ключових галузей сучасної педагогіки, спрямована на створення умов для повноцінного навчання та розвитку кожної особистості, незалежно від її особливостей та можливостей. Україна, орієнтуючись на провідні світові країни, у своїй реформі освітньої системи повинна активно впроваджувати принципи інклюзивної освіти у освітніх закладах, зокрема, в університетах. Для успішної реалізації цієї концепції, важливо вивчати та адаптувати досвід європейських країн, де інклюзивна освіта вже є не лише теорією, а й успішно реалізована на практиці. Дане дослідження спрямоване на вивчення особливостей інклюзивної освіти у вищій школі Німеччини з метою використання цього досвіду для вдосконалення системи вищої освіти в Україні.

У нашій країні питання інклюзивної освіти у вищій школі особливо актуальне сьогодні, коли через розв'язану росією війну кількість людей, що потребують особливого педагогічного підходу лише зростає. Важливість проблеми пов'язана також з загальним прагненням до уніфікації освітніх стандартів з європейськими нормами. Впровадження інклюзивної освіти у вищій школі відображає глибокі соціокультурні зміни в суспільстві, спрямовані на визнання та забезпечення прав кожної людини на доступ до якісної освіти.

Німеччина, як одна з передових країн у світі в питаннях інклюзивності може бути джерелом корисного досвіду для української системи вищої освіти. Розгляд успіхів Німеччини може допомогти впровадити ефективні стратегії та методи реалізації інклюзивної освіти, а також уникнути помилок та зменшити труднощі імплементації. Отже, вивчення закордонного досвіду реалізації інклюзивної освіти у вищій школі матиме вагоме значення для України. Це може сприяти покращенню якості освіти

та забезпеченню доступу до неї для всіх груп населення, із врахуванням їхніх індивідуальних особливостей та потреб. Впровадження інклюзивної освіти у закладах вищої освіти України дасть змогу забезпечити неперервність навчання, створить можливості для самореалізації та здобуття освіти молоддю з особливими освітніми потребами.

Інклюзія (від inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість всім дітям, незалежно від їх індивідуальних особливостей, брати участь у навчальних програмах.

Зазначимо, що в період з 2009 по 2019 р. Німеччина досягла значних успіхів у імплементації інклюзії у вищій школі.

В останні роки умови для навчання людей з обмеженнями відчутно покращилися. Багато федеральних земель переглянули свої закони про вищу освіту з метою кращого юридичного забезпечення участі таких осіб у вищій освіті та, передусім, гарантування того, що студенти не будуть у не вигідному становищі під час навчання і зможуть користуватися вищою освітою самостійно. Заклади вищої освіти Німеччини доклали зусиль для забезпечення доступності навчання, створювали сервіси та консультаційні послуги для абітурієнтів та студентів з обмеженнями, а також розробляли різні варіанти компенсацій для обмежень при організації навчання та під час іспитів [1].

Одним із найважливіших факторів для успішного впровадження інклюзивної освіти є наявність відповідних нормативно-правових актів. В Україні розроблено і законодавчо закріплено принципи та шляхи її впровадження у «Концепції розвитку інклюзивної освіти». Однак цей документ, як і решта нормативно-правових актів щодо означеного питання, стосується загальної середньої освіти. Інклюзивне навчання у ВНЗ потребує не меншої уваги, оскільки має низку особливостей, які повинні враховуватись задля досягнення високих навчальних результатів. Серед них – особливості соціальної адаптації, психофізичні особливості, психологічна готовність до навчання у вищій школі, психолого-педагогічна підтримка навчального процесу тощо [2].

У нашій країні зараз відсутній спеціалізований нормативно-правовий акт, що регулював би інклюзію у закладах вищої освіти. Отже, процес впровадження інклюзії не відбуватиметься зовсім, або відбуватиметься хаотично. Важливо розробити та ухвалити відповідний закон, який регулював би інклюзію у вищій школі, щоб забезпечити збільшення доступності вищої освіти для всіх груп населення та забезпечити якісне навчання та розвиток усіх студентів. У цьому може бути надзвичайно корисним німецький досвід, де кожна федеральна земля розробляє свій деталізований закон про інклюзію у вищій освіті.

Багато законів про вищу освіту в федеральних землях передбачають, зокрема, згідно з загальним законом про вищу освіту, забезпечення

рівності прав людей з обмеженнями, а також їх захист від дискримінації, як завдання вищого навчального закладу. Наприклад, у Північному Рейні-Вестфалії внесено зобов'язання щодо реалізації належних заходів відповідно до резолюції Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ). Закони про вищу освіту федеральних земель по різному врегульовують обов'язки уповноваженого з питань студентів з обмеженнями у вищих навчальних закладах. Багато законів про вищу освіту, наприклад у Берліні, Гамбурзі, Мекленбург-Форпоммен, Північному Рейні-Вестфалії, Саарланді та Саксонії-Анхальті, мають докладні положення, які стосуються призначення, завдань та прав уповноваженого з питань студентів з обмеженнями. Особливо позитивно варто оцінити закон про вищу освіту у Північному Рейні-Вестфалії, який має великий вплив на реалізацію заходів інклюзії і дуже детально описує завдання і вимоги та обов'язки уповноваженого.

Не таким успішним у цьому плані є Бремен, Гессен та Саксонія, чий закони про вищу освіту ще не містять чіткого регулювання для уповноважених з питань студентів з обмеженнями. Менш деталізовані положення містять закони про вищу освіту у Баден-Вюртемберзі, Баварії та Нижній Саксонії, які, хоча й передбачають створення посади уповноваженого для питань студентів з обмеженнями, але не роблять докладних вказівок щодо його призначення та не надають опис його завдань, передбачених відповідними основними положеннями вищих навчальних закладів.

Є кілька вищих навчальних закладів, які самостійно розробили план дій з впровадження інклюзії. У Тюрингії було прийнято закон, згідно з яким вищі навчальні заклади повинні розробляти план дій щодо впровадження Конвенції ООН про права людини з інвалідністю. Такі плани дій та заходів на рівні вищих навчальних закладів уможливають ефективне встановлення, розвиток та актуалізацію інституційних цілей для всіх університетів та інших вищих навчальних закладів. У вищих школах проводиться багато окремих заходів для покращення участі та рівності можливостей усіх студентів. Однак, часто відсутня інституційна підтримка інклюзії як загальноуніверситетської перспективної задачі та включення наявних заходів у загальну концепцію реалізації рівності можливостей. Як приклад успішного впровадження інклюзії можна навести план дій університету Кіля. Прикладом для наслідування також може бути Саксонія: з 2015 р. Міністерство науки забезпечує саксонським вищим навчальним закладам щорічно кошти на інклюзію у розмірі 2 мільйонів євро [1].

Надзвичайно вдалим прикладом точкової реалізації інклюзії є Технічний університет Дрездену. У травні 2017 р. Технічний університет Дрездена став першим вищим навчальним закладом у Саксонії, який

розробив і затвердив власний план дій для втілення Конвенції ООН про права людини з обмеженими можливостями. Таким чином, університет визнає свою зобов'язаність згідно з Конвенцією ООН, що полягає у забезпеченні рівних можливостей усім людям для участі у суспільному житті. План дій містить 57 конкретних заходів у шести сферах діяльності, спрямованих на поліпшення участі студентів і працівників з обмеженими можливостями та хронічними захворюваннями у житті університету. Він чудово демонструє, що університет вже довгий час працює над покращенням доступності, оскільки за кожним пунктом видно покращення. Крім того, заходи забезпечені виділенням коштів. Це робить план життєздатним і значно підвищує ймовірність того, що він буде ефективним на практиці. Також він містить точний опис того, як за допомогою циклу управління якістю забезпечити втілення плану дій, а також зобов'язання щодо оцінки успішності, постійного оновлення та виправлення. Створення плану дій було початком процесу підвищення обізнаності щодо перспектив людей з обмеженими можливостями у Технічному університеті Дрездену [3].

Становище студентів із обмеженими можливостями у вищій освіті Німеччини змінилося до кращого після набрання чинності Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Однак, експертний погляд на основні аспекти, зокрема такі, як правила щодо компенсації уповноважених осіб у справах людей з інвалідністю та конкретні плани дій, показує, що німецькі землі різним чином внесли законодавчі норми закону про вищу освіту у місцеві закони.

Моніторингова служба Конвенції ООН про права людей з обмеженими можливостями рекомендує федеральному уряду:

- інвестувати кошти в інклюзивну освіту у рамках «Пакту для інклюзії», який допоможе землям створити інклюзивну шкільну систему;
- не припиняти роботу з побудови інклюзивної освітньої системи і, в цьому контексті, забезпечити високу якість спільного навчання;
- розвивати свої університети у напрямку інклюзії, створюючи в кожному університеті посаду уповноваженого, забезпечувати компенсації та заохочувати університети до прийняття відповідних заходів, наприклад, надання коштів для реалізації інклюзивних заходів та розробки планів дій, пов'язаних з інклюзією;
- подальше зменшення перешкод у здобутті вищої освіти, наприклад, шляхом гнучкості у навчальних та іспитових вимогах, а також врахування питань доступності в поточних ініціативах щодо цифровізації навчальних програм та іспитів [1].

Висновки. Впровадження інклюзивної освіти у закладах вищої освіти України потребує системного підходу та наявності відповідних нормативно-правових актів. Наразі відсутність спеціалізованого закону, що регулював би інклюзію у вищих навчальних закладах, суттєво

ускладнює цей процес. Необхідно прийняти та реалізувати такі акти, які б дозволили встановити чіткі цілі для всіх університетів щодо забезпечення доступності вищої освіти для всіх груп населення та забезпечили якісне навчання та розвиток усіх студентів [4]. Приклад Німеччини демонструє, як ефективна фінансова та інституційна підтримка може сприяти успішному впровадженню інклюзивної освіти. Україні слід взяти до уваги цей досвід та розробити власні стратегії та плани дій для забезпечення інклюзивності у вищій освіті, щоб кожен студент мав можливість отримати якісну освіту та розвивати свій потенціал у межах вищої школи. Приклади успішного впровадження інклюзії в навчальні процеси Кільського та Дрезденського університетів, свідчать про те, що це можливо за наявності відповідної стратегії. Розвиток інклюзивної освіти у вищій школі є важливим кроком для створення справедливого та рівного суспільства, де кожен студент має можливість розвиватися та досягати своїх цілей, незалежно від своїх індивідуальних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Wer Inklusion will, sucht Wege: zehn Jahre UN-Behindertenrechtskonvention in Deutschland. Analyse / Deutsches Institut für Menschenrechte. URL: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ss0ar-62874-7>
2. Польшун К. В. Проблеми інклюзивного навчання у вищій школі. *Сталий розвиток промисловості та суспільства. За матеріалами міжнародної науково-технічної конференції*. 25 березня 2014 р. Кривий Ріг: КДПУ 2014. С. 56.
3. Action plan 2.0 of the TU Dresden on the implementation of the UN CRPD. URL: <https://tu-dresden.de/tu-dresden/universitaetskultur/diversitaet-inklusion/inklusion/aktionsplan>
4. Welche Erfahrungen, Einstellungen und Selbstwirksamkeitserwartungen zeigen angehende Berufspädagog*innen betreffend Inklusion an beruflichen Schulen? Ein internationaler Vergleich. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Susanne-Miesera/publication/356727039>